Petri Loikas ylilääkäri, Kalle Eklund
hallintojohtaja, Jarno Rämä
turvallisuuspäällikkö
Kymenlaakson hyvinvointialue
25.9.2025

Kymenlaakson hyvinvointialueen asiantuntijalausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asia: VN/15078/2025
Päivämäärä: 24.09.2025
Viite: HE 150/2025 vp

Kymenlaakson hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta saada lausua kirjallisesti eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin, joilla vahvistetaan hyvinvointialueiden varautumista poikkeusoloihin ja aseellisen uhan tilanteisiin osana Suomen ja Naton puolustusyhteistyötä. Hyvinvointialueille säädettäisiin uusia tehtäviä, kuten toimitilojen suojaaminen, ensihoidon lisäresursointi, materiaalinen varautuminen sekä yhteinen suunnittelu ja koulutus Puolustusvoimien kanssa. Varautumisvelvoitteet määriteltäisiin salattavalla valtioneuvoston päätöksellä, ja tehtävät rahoitettaisiin täysimääräisesti valtion erillisrahoituksella. Lain on tarkoitus tulla voimaan syksyllä 2025.

1. Yleinen arvio esityksestä

Kymenlaakson hyvinvointialue pitää lakiesitystä perusteltuna ja ajankohtaisena. Esitys selkeyttää hyvinvointialueiden varautumisvelvoitteita ja tukee kansallista kokonaisturvallisuutta. Esitetty sääntely vahvistaa varautumistoimia, joita jo nykytilanteessa tehdään yleisen varautumisvelvollisuuden nojalla (valmiuslaki 12 §, hyvinvointialuelaki 150 §, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 50 §). Samalla korostamme, että esitys edellyttää muutoksia normaaliolojen toimintaan sekä rahoituksen uudelleentarkastelua.

Alueella sijaitsee useita Puolustusvoimien keskeisiä toimipisteitä, kuten Karjalan prikaati, Utin jääkärirykmentti sekä Maasotakouluun kuuluva RUK tukijoukkoineen. Lisäksi alueella on kriittinen maa- ja meriraja, jotka muodostavat erityisen turvallisuusympäristön ja aiheuttavat jo nykytilanteessa varautumiskustannuksia muun muassa materiaalisen varautumisen ja henkilöstön koulutuksen osalta. Poikkeusolojen tarpeita varten hyvinvointialue ylläpitää myös ylimääräisiä varustettuja, mutta miehittämättömiä ambulansseja ja sairaalapalveluissa varaudutaan toiminnan siirrettävyyteen ja suojatilojen käyttöön poikkeusoloissa.

Jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että uudet tehtävät yhteensovitetaan tiiviisti olemassa olevaan varautumiseen ja lain 51 § mukaiseen valmiussuunnittelun ohjaukseen yhteistyö-

alueella. Lisäksi on tärkeää, että erillisrahoituksen pitkän aikavälin suunnittelu ja ennakointi toteutetaan realistisesti, ja että hyvinvointialueilla (ml. HUS-yhtymä) on tosiasialliset mahdollisuudet käsitellä salassa pidettävää erillisrahoitusta budjetoinnissaan ja taloussuunnittelussaan. Rahoituksen ja investointien toteutuksesta tulisi antaa tarkempi ohjeistus erikseen valtioneuvoston päätöksellä.

Jo lakiesityksessä olisi eduksi olla riittävästi huomioitu alueellisia erityispiirteitä etenkin harvaan asuttujen itärajan lähellä olevien alueiden näkökulmasta. Jatkovalmistelussa uusien alueellisten kyvykkyyksien kehittämiseen tulisi saada konkreettista sisältöä ja ohjausta.

2. Huomiot yksittäisistä pykälistä

53 a § – Virka-apu

Lakiesityksen mukaisesti virka-avun antamisen ei tule vaarantaa hyvinvointialueen lakisääteisten tehtävien hoitamista. Tämä edellyttää selkeää priorisointia ja henkilöstön koulutusta poikkeusolojen tehtäviin. Esityksessä tulisi täsmentää, milloin virka-apu katsotaan pitkittyneeksi tai voimavaroja sitovaksi.

Terveydenhuollon virka-avusta päätettäessä tulisi kustannushallinnan lähtökohdista virka-avun antajan voida ratkaista, soveltuuko tilanne hoidettavaksi oman johtovastuun alla olevin tavanomaisin resurssein vaiko erikseen hälytettynä ja toiselle taholle alistettuna henkilöstönä varsinaisena virka-apuna. Kymenlaakson hyvinvointialue katsoo, että kustannusten korvaus tulee toteutua aina, kun virka-apu aiheuttaa merkittäviä kustannuksia – riippumatta voimavarojen käytön laajuudesta.

Sosiaalihuollon sisällyttäminen virka-apuvelvoitteisiin on välttämätöntä. Sosiaalihuollolla on kriittinen rooli resilienssin ylläpitämisessä ja palvelujen jatkuvuuden turvaamisessa. Sosiaalihuollon kriittiset toiminnot tulee määritellä ja sisällyttää varautumissuunnitelmiin samalla painoarvolla kuin terveydenhuollon toiminnot.

Yksityissektorin osallistuminen virka-apuun tulee säädellä selkeästi. Poikkeusoloissa lainsäädännön tulisi mahdollistaa yksityisen sopimustoimijan henkilöstön ja välineresurssien haltuunotto hyvinvointialueelle, mikäli yksityisen toimijan toimintakyky näyttää uhatulta.

Henkilöstön koulutusvaatimuksia tulee tarkastella poikkeusolojen näkökulmasta. Esimerkiksi ensihoidon siirtokuljetustehtävissä voisi sallia kuljettajana matalammin koulutetun henkilön toimimisen.

Lakiesityksessä tulisi huomioida hyvinvointialueen toimialat kokonaisuutena osana varautumista ja virka-apua.

53 b § – Hyvinvointialueen ja Puolustusvoimien yhteistyö

Katsomme, että lakiesityksen mukaisesti kriittisten toimitilojen hajauttaminen on keskeinen osa palvelujen suojaamista ja palvelujen saannin nopeuttamista. Kymenlaaksossa huomioitava alueellisena erityispiirteenä kahden päivystyksen malli, joka tukee toimintojen turvaamista ja jossa toimintojen painopisteitä on kohtuudella siirrettävissä poikkeusoloissa.

Toimintojen siirrettävyydessä on huomioitava mittava suunnittelutyö yhdessä puolustusvoimien kanssa ja se edellyttää käytännössä materiaalista varautumista. Siirrettävyyden suunnittelussa tulee huomioida myös tietojärjestelmät ja viestiliikenne. Lakiesityksessä huomioitu ensihoidon vahvistaminen on perusteltua. On kuitenkin syytä tunnistaa ilmeinen ristiriita siitä, että monilla alueilla on jouduttu ja tullaan joutumaan nykyisen yleiskatteellisen rahoituksen puitteissa sopeuttamaan toimintaa resurssivähennyksin. Painopistealueilla voisi olla erillisrahoitukseen nojaavia yksiköitä, mikä valmiuden lisäksi helpottaisi koulutus- ja harjoitusmahdollisuuksia poikkeusolojen tarpeeseen.

Materiaalinen varautuminen toteutetaan nyt jo osin keskitetysti yhteistoiminta-alueella, mutta materiaalien ja varastojen hajauttaminen alueille tulee toteuttaa nykyistä paremmin ja sisällyttää suunnitteluun ja lainsäädäntöön. Tällöin materiaalinen varautuminen voidaan toteuttaa suojatummin ja kaikilla hyvinvointialueilla varautumisessa huomioituna.

53 c § – Hyvinvointialueen ja Puolustusvoimien yhteistyön rahoitus

Uusien tehtävien erillisrahoitus on kannatettava ja välttämätön, mutta siihen liittyy merkittäviä riskejä, jotka tulee huomioida jatkovalmistelussa. On varmistettava, että erillisrahoitus ei ohjaa resursseja pois yleiskatteellisella rahoituksella toteutettavasta muusta varautumisesta, kuten valmiuslain 12 §:n mukaisista velvoitteista. Hyvinvointialueiden henkilöstöresurssit ja osaaminen ovat rajalliset, ja vaarana on, että uudet tehtävät toteutetaan muun varautumisen kustannuksella.

Rahoituksen kohdentamisessa on tärkeää varmistaa, että varautumisen kustannukset korvataan suoraan niille hyvinvointialueille, joilla kustannuksia konkreettisesti syntyy. Rahoitusta ei tule keskittää yksinomaan yliopistosairaaloille, vaan sen tulee kohdistua myös alueille, kuten Kymenlaaksoon, joissa erityispiirteet aiheuttavat jatkuvia ja merkittäviä varautumistarpeita.

Rahoituksen tulee kattaa myös pitkäaikaiset ja pysyvät kustannukset, kuten toimitilojen suojaukset, materiaalivarastojen ylläpito ja henkilöstön koulutuksen aiheuttamat sijaiskustannukset. Valtioneuvoston päätökset rahoituksesta tulee valmistella yhteistyössä hyvinvointialueiden asiantuntijoiden kanssa, jotta alueelliset olosuhteet ja kustannustasot tulevat asianmukaisesti huomioiduiksi.

Esityksessä tulisi tarkentaa, miten 53 b §:n mukaiset investoinnit erotellaan muista investoinneista talousarviossa ja tilinpäätöksessä, erityisesti jos ne ovat salassa pidettäviä tai merkittäviä taloudellisesti.

Lisäksi turvaluokitellun ja salassa pidettävän tiedon käsittelyyn liittyvät menettelyt tulee ohjeistaa valtakunnallisesti. Kymenlaakson hyvinvointialue katsoo, että ohjeistuksen tulee kattaa päätöksenteon dokumentointi, tiedon säilytys ja turvallinen jakaminen eri viranomaisten välillä poikkeusoloissa.

3. Yhteenveto ja muut huomiot

Kymenlaakson hyvinvointialue kannattaa lakiesitystä, mutta esittää seuraavat täsmennykset:
1. Virka-avun kustannusten korvaus tulee toteutua selkeästi ja automaattisesti.
2. Alueen erityispiirteet ja puolustusvoimien keskeiset toimipisteet ja suojatilat tulee tunnistaa tukijoukkoineen.
3. Sosiaalihuollon rooli tulee sisällyttää kaikkiin varautumisvelvoitteisiin.
4. Henkilöstön koulutus ja resurssien riittävyys tulee turvata.
5. Tilojen, materiaalien ja ensihoidon varautumisen rahoitus ja ohjaus tulee toteuttaa valtakunnallisesti ja kohdentaa suoraan hyvinvointialueille jossa kustannukset syntyvät.
6. Yhteistyö Puolustusvoimien ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa tulee olla jatkuvaa ja tiedonvaihto sujuvaa.

Lisäksi Kymenlaakson hyvinvointialue korostaa, että hyvinvointialueille säädettävät tehtävät tulee määritellä lailla, ei pelkästään valtioneuvoston päätöksellä. Tämä on välttämätöntä perustuslain 121 §:n mukaisen itsehallinnon turvaamiseksi. Lisäksi sääntelyä tulee selkeyttää siten, että käsitteet kuten

"normaaliolojen häiriötilanne", "pitkittynyt virka-apu" ja "merkittävät kustannukset" ovat yksiselitteisiä ja oikeusturvan kannalta hyväksyttäviä. Virka-apupäätösten tulee olla valituskelpoisia tai niiden valitusmahdollisuus tulee säädellä selkeästi. Valtioneuvoston päätöksen tulee olla muodollisesti asetus, jotta sääntely täyttää perustuslain 80 §:n vaatimukset. Lisäksi esityksen tulee olla yhteensovitettu HE 210/2024 kanssa, jotta poikkeusolojen johtaminen ja toimivaltajaot ovat johdonmukaisia.